

N. Torelli, Kulturni bazar, Gozd skozi umetnost in kulturo, CD 04.04.2019

(Ne bom bral, ob 13. slikah bom le kratko povzel spodnjo vsebino)

Preambula: Slovenija je srečna gozdna in lesna dežela (prof. B.Anko). S Theodorjem Roosewelptom se lahko le strinjamo, ko je rekel: «Da bi obstajali kot nacija, napredovali kot država in živeli kot ljudje, moramo imeti gozd ...Brez otrok ni bodočnosti; tudi dežela brez dreves nima upanja«. Kot, da bi v mislih imel tudi Slovenijo... Prav ima tudi Bramwell (*International Book of Wood*): «Človek nima starejšega in večjega dolga kot tistega do dreves in njihovega lesa». A. Teischinger, moj dunajski kolega, celo trdi: »Če ne bi bilo lesa, bi ga bilo treba izumiti« No, to je že pred slabimi 400 mio. leti v zg. devoniju naredila evolucija, ko je »izumila« les in drevo.

Še preden se lotim povezave med gozdom, lesom ter umetnostjo in kulturo, naj v številkah predstavim

1. Slovenski gozd

površina gozdov 1.180.281 ha, gozdnatost 58,2 %
lesna zaloga 352,88 mio. m³ ali 299 m³/ha
letni prirast 8,70 mio. m³ ali 7,36 m³/ha.
posek pribl. 5 mio. m³ ali 75% možnega poseka
(Zavod za gozdove Slovenije, 2017)

2. Kako gospodarimo z gozdom ?

Dosledno s Prvo resolucijo 2. Ministrske konference za zaščito gozdov v Evropi H1 MCPFE (Helsinki, 1993), ki definira koncept vzdržnega gospodarjenja z gozdovi kot

»Nadzor in raba gozdov/gozdnih površin na način in v obsegu, ki vzdržuje njihovo biološko raznovrstnost, produktivnost, regeneracijsko kapaciteto, vitalnost in njihov potencial tako, da izpolnjujejo –zdaj in v bodoče– relevantne ekološke, ekonomske in socialne funkcije na lokalni, nacionalni in globalni ravni, ne da bi škodovali ostalim ekosistemom«.

Slovenija gospodari z gozdovi:

vzdržno (»trajnostno«), ekosistemsko (»sonaravno«) in večfunkcijsko/večnamensko z ekosistemskim in retencijskim pristopom, ko obravnava človeka kot del ekosistema.

Zahvala za to gre predvsem našim vzdržno (»tajnostno«) in ekosistemsko (»sonaravno«) gospodarjenim gozdovom, ki ga znanstveno usmerjata *Gozdarski inštitut Slovenije* ter *Oddelek za gozdarstvo in gozdne obnovljive vire Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani*, operativno pa izvaja *Zavod za gozdove Slovenije*.

Tretjina prelepe deželice na sončni strani Alp je vključena v območje *Natura 2000*, pri čemer je nad 70% teh površin v območju gozdov. Pomeni, da je skoraj polovica vseh slovenskih gozdov območju *Nature*. Največ v Evropi! To najlepše govori o izjemni ohranjenosti naših gozdov ter njene genetske, vrstne in ekosistemske biodiverzitete. Tudi zato je sekvestracija na enoto državne površine je pri nas največja v Evropi, pribl. 150 g m⁻² a⁻¹

Zaskrbljujoč podatek: imamo 1 avto na hektar gozda! Če je izpust povprečnega avtomobila 200 g CO₂ na kilometer in če vsak naš avto v povprečju letno prevozi 10 000 km avtomobilu, potem znaša naš letni izpust CO₂ 2000 kg. Ker kubični meter svežega lesa vsebuje skoraj 1000 kg ekvivalentov CO₂, pomeni, da letno s svojim avtom »pokurimo« četrtino letnega gozdarskega hektarskega prirastka. Žal v avtu največkrat sedi le en potnik! K temu se tranzit težkih tovornjakov nenehno povečuje, mi pa se še vedno prepiramo o 2.tiru! Pred kratkih smo imeli svetovni mladinski »Podnebni štrajk«. Bo kaj zalegel? Obnovljiva gozd in les sta zelo pomemben del rešitve podnebnih sprememb! Gozd ima poleg absorpcijske in »lesne« funkcije še mnogo drugih ekosistemskih funkcij, ki jih blagodejno občutimo. Lahko smo srečni, da ga imamo. Gozd predstavlja tudi prelep okras čudovite deželice na sončni strani Alp.

3. Les je dal ime tudi »materialu« na splošno, kar govori o posebnem pomenu lesa za človekov razvoj. Rimljani so les glede na uporabo označevali kot

Ligna et materia

»Ligna« pomeni les za drva, »materia« pa les za uporabo. V besedi »materia« zasledimo besedo mati lat. *mater* in gr. *meter*. Torej les - materinska substanca. Odtod tudi splošno ime za »material«.

4. Spodbujanje rabe lesa z gesli:

Stolz auf Holz (Ponosni na les) **Avstrija**
Holz ist genial Avstrija

WALD = Wir Alle Leben Davon (Vsi živimo od njega) **Nemčija**

Wood for good (Les za vselej) **Velika Britanija**
Touch trees (Dotakni se drevesa) **A. Shigo, ZDA**

Grow more trees - use more wood (Vzgoji več dreves - uporabi več lesa) **Patrick Moore**, soustanovitelj *Greenpeace*-a, Kanada

Les zares N.T., Slovenija

5.»Vzdržnost« (trajnost) se je rodila v gozdu!

Naslovnica Carlowitzovega dela *Sylvicultura oeconomica* ... (1713) v gotici. Vsebina je z baročno izčrpnostjo nakazana že na naslovu.

V času silnega »baročnega« pomanjkanja lesa v Evropi, se je v povsem izčrpanih, gozdovih Saške, katere blagostanje je slonelo na srebrovih rudnikih, ki so požrli ogromno lesa za rudniško podporje in za lesno oglje v topilništvu, rodil pojem **vzdržnost**, v nekorektnem slov. prevodu »trajnost« (nem. *Nachhaltigkeit*, angl. *sustainability*), ki je pomenila nekaj zelo preprostega in razumljivega: porabiti smemo le toliko lesa, kolikor ga priraste. To načelo je postala tudi deviza oz. vodilo človekovega preživetja 21. stol., ki je vsebovano v fiskalnemu pravilu: potrošimo lahko le toliko kot ustvarimo. To nam vselej ne uspeva, na kar nas vztrajno opozarja nedavno ustanovljeni *Fiskalni svet*. Javna poraba presega fiskalno pravilo za 270 mio. in nočemo upoštevati »ohlajevanje« gospodarstva. svari dr. Kračun, njegov zaskrbljeni predsednik

Benedikt XVI je ob Svetovnem dnevu miru 2010 govoril o moralni nerazvitosti kot posledici gospodarske prerazvitosti”.

»Svet je čudovit, ima pa hudo bolezen, ki se imenuje človek. Vprašanje je, kako preprečiti, da ne bi prizadel(a) narave preko praga kompenzacijske kapacitete biosfere« (pripisano Friedrichu Nietzscheju).

6. Brez mogočnih vojnih in trgovskih lesenih ladij ne bi bilo svetovnega angleškega imperija, pa tudi ne donosne sramotne suženjske »trikotniške« trgovine na Atlantiku in pohlepni bojoviti Vzhodnoindijskih družb na vzhodu. Sir Walter Raileigh je trdil: »Kdor

obvladuje morja, obvladuje svetovno trgovino; kdor obvladuje svetovno trgovino, obvladuje bogastva sveta» (Kemp, 1978/1983)

»Nenehno večajoče se gospodarstvo ni več zdravo, temveč rak«
(Gary Snyder v *A Place in Space*, 1995)

Povezati gozd in les s kulturo ni težka naloga.

7.dragoceno umetniško pohištvo, Thonet

še posebej baročno in rokokojsko je predvsem iz evropske orehovine, ki pa jo je pretirana raba in huda zmrzal 1709 praktično uničila.

Na vrsto so prišli dekortivni tropski lesovi, naj najprej omenim ameriški mahagonij – takrat so mu rekli kar španski mahagonij, ki je uspešno nadomestil orehovino. To je bil edinstveni otoški mahagonij. Iz tropov so prihajali palisandri, med njimi rožni les, pa ebenovine. Po slednjih so dobili ime umetniški mizarji – **ebenisti**, ki so imeli možnost in čast uporabljati ta dragoceni les za svoje mogočne naročnike (angl. cabinet makers, nem. Kunsttischler. Njihova eksploatacija je močno povečala degradacijo, fragmentacijo in deforestacijo (lepe tujke!). Gozdovi zmernega pasu bodo vsaj nekaj časa še živeli, tropski pa hitro propadajo, po najnovejši oceni univerze v Marilandu ZDA s hitrostjo 400 nogometnih igrišč na minuto! Enota pa takšna, količino odpadkov pa merimo kar prostornino olimpijskih bazenov!!!

8.Ko želimo gozd in les povezati z umetnostjo in kulturo naj poudarim izstopajoče akustične lastnosti lesa,

ki so pomembne za gradnjo godal in pihal ter za oblogo koncertnih dvoran, snemalnih studijev in reprezentančnih prostorov (skupščine), itd. Ste vedeli, da je morda najboljša koncertna dvorana na svetu kar ogromna lesena srednjeveška kašča? (*La Grange De Meslay* v Franciji). »Življenje brez glasbe, bi bila napaka«
Ko govorimo o glasbi ne moremo mimo dragocenih violin kremonskih vele mojstrov Amatija, Guarnerija in Stradivarija s pokrovi iz lesa gorske smrekovine z gostimi in enakomernimi ozkimi branikami, ki nastaja v visoko v gorah (do 1900 m nad morjem) v hladnem podnebnju s krajšimi rastnimi obdobji in na nerodovitnih izpranih tleh.

Viva in silvis – fui dura occisa securi; dum vixi tacui – mortua dulce cano »Živel sem v gozdu - podrla me je trda sekira; dokler sem živel sem molčala, v smrti pa sladko pojem«
(napis v stari violini)

Kremonke so bistveno pripomogle k razvoju glazbe, orkestra in solistične glazbe.

Hitrost zvoka v suhem lesu vzdolžno, je primerljiva s hitrostjo zvoka v jeklu in večini kovin

(pribl. 6 000 m/sek.). Vendar, ker je gostota lesa nekajkrat nižja, je zanj značilen majhen zvočni upor in močno dušenje zvočne radiacije. Majhen zvočni upor omogoča resonanco, močno dušenje zvočne radiacije v povezavi z nizko dušilno kapaciteto pa pomeni, da se manj zvočne energije porabi v notranjem trenju in več emitira kot zvočne radiacije v okolico, kar je želena lastnost. Dna godal so iz gorske javorovine z dekorativno rebrasto teksturo.

„Kremonke” so spodbudile vsesplošen razvoj glasbe, razvoj simfoničnega orkestra in solistično glasbo predvsem violinsko in klavirsko. Slovenci imamo odlično gorsko smrekovino za pokrove in dragoceno gorsko javorovino z rebrasto teksturo za dna godal, pa tudi vrhunske goslarje (rod Demšarje, ki še vedno živi in ustvarj...nekaj ebenovine in bfazilskega, certificirsnega seveda- pa moramo uvoziti.

9. Gozdna kopel

V kulturo življenja sodi tudi **gozdna kopel shinrin-yoku**, ki nas povezuje z Naravo. Ob sprehodu v jutranjem hladu priporočam poslušanje Vivaldijevih *Štirih letnih časov (le quattro stagioni)*, ene najlepših glasb, kar jih je ustvaril človek. Vivaldi *-Il prete rosso-* je seveda imel stradivarijevko pa tudi večina njegovih učenk. Tudi te prelepe programske glasbe brez lesa ne bi bilo...Po njej je dobila svoje ime tudi znamenita vrste pizze. To pa prav gotovo veste.

Sicer pa : »Pot v gozd, je pot domov« (John Muir, USA naturalist)